

цей інститут дійсно незалежним, призначення дисциплінарних інспекторів має здійснювати не ВРЮ, а міністр юстиції (без наділення його будь-якими процесуальними повноваженнями — тобто він не матиме можливості ні зупинити, ні порушити дисциплінарне провадження чи прийняти будь-яке інше процесуальне рішення). Таким чином і буде формуватися механізм незалежного дисциплінарного переслідування.

Тепер що стосується третьої ідеї, якою є сама система судоустрою. Цілком природно, що тут існує достатньо багато взаємовиключних підходів. Але незалежно від того, яка доктрина судоустрою буде прийнята за основу, ми повинні забезпечити процесуальну [2, 28].

Слід зазначити стосовно компетенції вищих судових установ, що дане питання лежить в площині комплексного удосконалення засад формування системи судів на законодавчому рівні. Необхідно створити оптимальну систему судоустрою, для чого, зокрема, потрібно удосконалити принцип інстанційності, відповідно до якого суди мають бути організовані так, щоб забезпечити сталість судових рішень судів першої та апеляційної інстанції, як того вимагає Європейська конвенція з прав людини і основоположних свобод та практика Європейського суду з прав людини. Інстанційна система побудови судів має забезпечувати уникнення судових помилок за рахунок апеляційного перегляду, а також гарантувати забезпечення єдності судової практики та однакового розуміння закону через інститут касації [2, 24].

Головною ж функцією Верховного суду України має бути забезпечення єдності застосування судами законодавства при розгляді справ. З цією метою, Верховний суд України повинен мати повноваження з власної ініціативи витребувати та переглядати справи, які перебувають у провадженні відповідних судів. При цьому рішення Верховного суду України мають бути правовим взірцем для нижчестоящих судів і повинні містити однозначні й чіткі правові позиції з питань тлумачення і застосування закону. Крім того, прерогативою Верховного суду України має бути також вирішення питань суддівської конституційної юрисдикції. Це, зокрема, звернення від імені судової влади до Конституційного суду України, охорона закону, його єдиного праворозуміння у випадку виникнення різної судової практики при застосуванні норм закону.

Другим пріоритетом діяльності Мін'юсту є реформа державної виконавчої служби. У цьому аспекті Міністерство юстиції наполягає на запровадженні двох суттєвих новацій. Перша з них — необхідність зняття усіх мораторіїв на виконання судових рішень, які залишилися нам, так би мовити, у спадок ще з важких часів початку становлення української держави. Тепер же виходить, що ситуація значно змінилася, і найбільш багатші боржники (наприклад, підприємства паливно-енергетичного комплексу) можуть не виконувати рішення судів, користуючись заборонаю звернення стягнення на певні види майна. Друга — необхідність впровадження реального судового контролю за виконанням рішення суду. Пріоритет має бути відданий об'єкту стягнення майна боржника. Якщо рішення суду набрало законної сили — воно підлягає виконанню негайно. У разі коли боржник мав якісь заперечення, він повинен їх був висловлювати під час судового розгляду. Третє — запровадження недержавних форм виконання.

Забезпечення виконання судових рішень є одним з найважливіших напрямів роботи Міністерства юстиції. Сьогодні робота державних виконавців ускладнюється через значне навантаження. Так, у 2007 році середньостатистичне навантаження на одного державного виконавця складало 98 виконавчих документів на місяць. Як наслідок, із 3 682 294 виконавчих документів на загальну суму понад 36,6 млрд грн, які фактично підлягали виконанню органами державної виконавчої служби протягом 2 місяців 2008 року, завершено 541 716 виконавчих проваджень на суму понад 2 млрд грн.

Реальним варіантом розв'язання існуючої проблеми дійсно є запровадження в Україні інституту приватної форми виконання судових рішень як альтернативи державній формі виконання судових рішень.

На першому етапі функціонування приватні виконавці зможуть замінити державну службу лише щодо судових рішень про стягнення. Питання відновлення трудових прав громадян, сімейних відносин, стягнень з держави тощо залишатиметься у віданні державної виконавчої служби. Передбачається, що введення інституту приватних виконавців дозволить зменшити рівень корупції в системі виконання рішень судів, а також підвищить ефективність виконання судових рішень.

Наступний пріоритет — боротьба з корупцією. Як відомо, є Указ Президента України, згідно з яким Міністерство юстиції має виробляти державну політику у цій сфері. У зв'язку з цим запроваджується антикорупційна експертиза проектів і вводиться інститут Урядового уповноваженого по боротьбі з корупцією, який саме і буде займатися аналізом корупційної ситуації, зокрема, причинами її виникнення (до речі, на сьогодні в Україні існує 76 видів діяльності, які підлягають ліцензуванню, проте якщо провести експертизу законодавства, ми дійдемо висновку, що ліцензуванню має підлягати лише третина з них — звичайно, штучне завищення їх кількості є однією з передумов корупції), профілактикою та координацією дій у цій сфері (у кожному державному відомстві на рівні заступника має бути особа, яка буде займатися антикорупційною діяльністю).

Щодо четвертого пріоритету діяльності Міністерства юстиції, то це створення ефективної системи судового захисту інтересів держави. Не секрет, що через судові позови корпоративний приватний інтерес нині здатний нейтралізувати будь-які ініціативи уряду — через оскарження та призупинення урядових рішень. Дієвої системи, яка могла б захищати державу, зокрема органи виконавчої влади, від подібного на сьогодні у нас, на жаль, не існує. У зв'язку з цим видається необхідним підвищити роль Міністерства юстиції щодо правової роботи — зокрема, слід забезпечити інструментарій, тобто якісні кадри, які б змогли на високопрофесійному рівні захищати інтереси держави, йдеться про те, що Мін'юст повинен мати можливість ініціювати призначення та звільнення керівників юридичних відділів та департаментів органів системи виконавчої влади. Крім цього, в окремих випадках, коли йдеться про серйозний державний інтерес, провідні фахівці Міністерства юстиції вважають за доцільне закуповувати юридичні послуги для держави. У цій же площині — створення єдиного реєстру судових проваджень проти уряду.

І, нарешті, п'ятий пріоритет діяльності Мін'юсту — це реформування пенітенціарної системи країни: гуманізація цієї складної сфери суспільних відносин, її демілітаризація, поліпшення умов утримання засуджених.

Необхідними є й зміни до розділу Конституції, присвяченому Верховній Раді України. Зокрема, треба поставити питання предметної компетенції парламенту, доцільності перебування народних депутатів у Вищій раді юстиції чи в Раді Нацбанку України. Адже основна функція Верховної Ради — творити й приймати закони [3, 35].

Існує також проблема єдності виконавчої влади. Виконавча влада за своєю природою має бути єдиною, що вимагає централізації, — у цьому суть управлінських відносин [3, 52].

Одночасно слід розвивати й інститут Президента, який є гарантом захисту прав і конституційних свобод громадян. Зокрема, саме Президент повинен мати право призначення та звільнення з посади Генпрокурора (ще раз наголосимо — парламент має займатися виключно законотворенням), брати більш активну участь у формуванні уряду, тобто консигнатурі (наприклад, за результатами виборів доручати лідеру партії, блоку, які перемогли, формувати уряд). Президент має отримати й право розпуску парламенту з політичних підстав — наприклад, за умов політич-

ної кризи, ухвалення парламентом рішень, які повертають країну назад в її еволюційному розвитку.

Об'єктивна потреба у конституційному оновленні очевидна. Водночас зауважимо, що Конституція 1996 року не могла бути іншою — ми не мали досвіду державного будівництва, а наш Основний Закон і так випередив стан розвитку суспільства на той час. Але пройшло вже 13 років — звісно, суспільство й відносини у суспільстві змінилися, а тому потребує оновлення у тому числі й Конституція України.

На сьогодні вкрай важливою є об'єктивна оцінка поточного стану в юридичній сфері та наявних у ній проблем. Необхідно виявити ті фактори, які здійснюють негативний вплив на судову владу, позначаються на захисті прав громадян, юридичних осіб та держави. Причому як зовнішні — ті, що від нас не залежать, так і внутрішні, тобто ті, котрі безпосередньо обумовлюються діями та рішеннями судів і суддів.

Підсумовуючи викладене, хочу підкреслити: основний потенціал підвищення ефективності правового захисту — всередині правової системи.

Література

1. Городовенко В. Порядок призначення та обрання суддів на посаду як гарантія незалежності суддів // Підприємництво, господарство і право. — 2008. — № 7. — 186 с.
2. Констанцій О. “Окремі проблеми становлення самостійної судової влади в Україні // Підприємництво, господарство і право. — 2007. — № 10. — 186 с.
3. Кривенко Л. Розподіл влад і процесуальні права парламенту // Віче. — 1998. — № 3. — 16 с.
4. Андрійко О. Ф. Державний контроль у сфері виконавчої влади. — К., 1999. — 224 с.

О. О. Кузьменко

Волынский национальный университет имени Леси Украинки,
ул. Винниченко, 30, Луцк, 43000, Украина

ПРИОРИТЕТЫ РЕФОРМИРОВАНИЯ ЮСТИЦИИ УКРАИНЫ

РЕЗЮМЕ

Автором проанализированы приоритетные направления реформирования юстиции Украины, а также законопроекты о внесении изменений в законы Украины “О судоустройстве” и “О статусе судей”.

Ключевые слова: Высший совет юстиции, суд, судья, Министерство юстиции.